3 februari 2019

Allt Är Tillåtet, Men Allt Är Inte Nyttigt

Effektivitet och nytta i Guds rike

Predikan i Betelkyrkan Jönåker

Allt är tillåtet för mig, men allt är inte nyttigt (1 Kor 6:12)

Bibeltext

Allt är tillåtet för mig, men allt är inte nyttigt. Allt är tillåtet för mig, men jag skall inte låta något ta makten över mig. Maten är till för magen och magen för maten, och båda skall Gud göra slut på. Men kroppen är inte till för otukt utan för Herren, och Herren för kroppen. Gud har uppväckt Herren, och genom sin makt skall han också uppväcka oss. Vet ni inte att era kroppar är Kristi lemmar? Skall jag ta Kristi lemmar och göra dem till en skökas lemmar? Nej, naturligtvis inte! Eller vet ni inte att den som förenar sig med en sköka är en kropp med henne? Det heter: De två skall bli ett kött. Men den som är förenad med Herren är en ande med honom. Fly bort från otukten! All annan synd som en människa begår är utanför kroppen, men den otuktige syndar mot sin egen kropp. Eller vet ni inte att er kropp är ett tempel åt den helige Ande, som bor i er och som ni har fått av Gud, och att ni inte tillhör er själva? Ni har blivit köpta och priset är betalt. Så förhärliga då Gud i er kropp! (1 Kor 6:12-20)

Allt är tillåtet, men allt är inte nyttigt. Allt är tillåtet, men allt bygger inte upp. Ingen skall söka sitt eget bästa, utan var och en den andres. Ät allt som säljs på torget utan att för samvetets skull ställa någon fråga. Ty jorden och allt som uppfyller den tillhör Herren. Om någon av dem som inte tror bjuder hem er och ni vill gå, ät då allt som sätts fram åt er, utan att för samvetets skull ställa någon fråga. Men om någon skulle säga till er: "Det här är kött från avgudaoffer", så avstå från att äta av hänsyn till honom som sade det, och för samvetets skull. Jag menar då inte ditt eget samvete utan den andres. Varför skall min frihet dömas av en annans samvete? Om jag för min del äter med tacksamhet, varför skall jag då hånas för något som jag tackar Gud för? Om ni äter eller dricker eller vad ni än gör, så gör allt till Guds ära. Väck inte anstöt vare sig hos judar eller greker eller i Guds församling. Själv försöker jag i allt foga mig efter alla och söker inte mitt eget bästa utan de mångas, att de skall bli frälsta. Följ mitt exempel liksom jag följer Kristi exempel. (1 Kor 10:23-11:1)

Inledande tankar

Visste du att Gud i all sin frikostighet är väldigt mån om att vara effektiv med sina välsignelser och att allt Han gör skall bli till maximal nytta? Några exempel:

- När Jesus mättar flera tusen personer med fem bröd och två fiskar så säger han åt lärjungarna att samla ihop allt som blivit över så att ingenting blev förstört (Joh 6:12)
- När Paulus talar om nådegåvorna är han mån om att framhålla att alla Guds välsignelser skall tas emot och brukas så att det blir till nytta, för det är till nytta som Anden uppenbarar sig hos var och en (1 Kor 12:7), så att allt blir till uppbyggelse (1 Kor 14:26)
- När Jesaja profeterar om betydelsen av Guds Ord, säger han på Herrens uppdrag: *Liksom regnet och snön faller från himlen och inte återvänder dit, förrän det har vattnat jorden och gjort den fruktbar och ger säd till att så och bröd till att äta, så skall det vara med ordet som går ut från min mun. Förgäves skall det inte vända tillbaka till mig utan att ha verkat vad jag vill, och utfört det vartill jag har sänt ut det.* (Jes 55:10-11) Gud strör alltså inte sina ord omkring sig hursomhelst, utan när Han talar gör Han det på ett sätt så att syftet är att det skall utföra exakt vad Han har tänkt[1].
- Ett exempel från jordbruket, också från profeten Jesaja: *När åkermannen vill så, plöjer han då ständigt och hackar upp och harvar sin åker? Är det inte så att när han har berett marken, strör han ut svartkummin och kryddkummin, sår vete i rader och korn på dess plats och spältvete i kanten. Ty hans Gud har undervisat honom och lärt honom det rätta sättet. Man tröskar inte heller svartkummin med tröskvagn och låter inte vagnshjul gå över kryddkummin, utan man klappar ut svartkummin med stav och kryddkummin med käpp. Brödsäden mals och tröskas inte i det oändliga, man driver inte ständigt sina vagnshjul och hästar över den. Man vill ju inte tröska sönder den. Också detta kommer från HERREN Sebaot, underbar i råd och stor i vishet.* (Jes 28:24-29)
- Predikaren 10:10 säger: *Den som inte slipar eggen, när järnet blir slött, måste bruka mer kraft. Men vishet leder till framgång*[2]. Och ett liknande bibelord från Ordspråksboken: *Järn skärper järn, den ena människan den andra.* (Ord 27:17)

---

[1] Detta ska vi tänka på när vi tycker att Gud är tyst ibland. Det kan bero på att Han väntar in den tidpunkt då det tilltal vi ber om får störst effekt. Ett slående exempel är när Jesus först inte svarar den kanaaneiska kvinnan i Matt 15:21-28. Vi ser en antydan om en liknande tystnad i berättelsen om äktenskapsbryterskan (Joh 8:1-11) där Jesus svarar folkskaran först efter att de *envisats* med sin fråga (B2000).

[2] 1917: Om man icke slipar eggen, när ett järn har blivit slött, så måste man anstränga krafterna dess mer, och vishet är att göra allt på bästa sätt.

Gud är mån om att allt som görs i hans skapelse skall göras effektivt och med maximal nytta. Detta kan vi också se i skapelsen, hur Gud har lagt ner egenskaper och beteenden hos djur, växter och människor, så att, givet att antal parametrar, någon form av maximal nytta uppnås. Matematiskt kallas det optimering. Detta kan vi också se i hur (kloka) människor i allmänhet resonerar: olika former av resurser skall helst användas effektivt, inte nödvändigtvis snålt men inte heller slösaktigt. Gärna frikostigt, men effektivt.

På det sättet kan man säga att Gud är ekonomisk, inte snål, inte heller sparsam, men absolut inte slösaktig. Men när Han välsignar sin skapelse och även välsignar oss på ett överflödande sätt, är det meningen att varenda smula av det han ger skall bli till välsignelse, jämför med den kanaaneiska kvinnans ord i Matt 15:27: *Hon sade: "Jo, Herre, också hundarna äter smulorna som faller från deras herrars bord."* Allt skall komma till nytta på ett rätt och effektivt sätt.

Därför är det viktigt för oss som lever i Guds välsignelse, om vi nu gör det, att vi inriktar oss på att vara använda Guds gåvor på ett effektivt sätt så att det blir till maximal nytta. Jesus förväntar sig faktiskt detta av oss, och det framgår alldeles särskilt av liknelsen med talenterna (Matt 25:14-30): *tjänarnas herre [kom tillbaka] och krävde redovisning av dem.* Han förväntade sig en viss avkastning av det han hade anförtrott dem. Och av den som fått mycket anförtrott förväntas det också desto mer.

Hebreerbrevets författare använder bilden av en åker för att beskriva samma sak:

Ty en åker som dricker regnet som ofta faller på den och som ger god gröda åt dem som den brukas för, den åkern får välsignelse från Gud. Men bär den törnen och tistlar är den värdelös, och förbannelsen är inte långt borta. Slutet blir att den bränns av. (Hebr 6:7-8)

Nu handlar just denna text om andliga välsignelser, men resonemanget kan lätt utvidgas till att gälla allt vi har fått: tid, pengar, relationer, våra kroppar, kunskap, talanger, etc. Gud har alltid tänkt att sådant skall användas på ett effektivt sätt så att det blir till största möjliga nytta, men när vi inte lever så slösar vi på de resurser Gud ställt till vårt förfogande.

Vad har detta med de bibeltexter vi läst att göra? Jo, de beskriver hur vi *inte* skall missbruka den frihet Kristus kallat oss till, till förmån för en livsstil där Hans välsignelser inte blir till nytta för vare sig oss själva eller för andra. Gud vill att regnet som faller på åkern skall sugas upp och ge god gröda, inte ogräs.

Låt oss se på texterna. Må Gud ge oss nåd att se något av Hans vilja i dem idag.

Predikan

1. **Allt är tillåtet för mig, men allt är inte nyttigt**. Båda texterna börjar nästa ordagrant likadant, enda skillnaden är orden *för mig* i 6:12. De fortsätter sedan nästa likadant, men slutklämmen blir sedan annorlunda.

   1.1. *Allt är tillåtet för mig, men allt är inte nyttigt. Allt är tillåtet för mig, men jag skall inte låta något ta makten över mig.* (6:12)

   1.2. *Allt är tillåtet, men allt är inte nyttigt. Allt är tillåtet, men allt bygger inte upp.* (10:23)

   1.3. Skillnaderna beror på att den första texten främst handlar om vad som är nyttigt för oss själva, och den andra berör främst hur vi kan leva så att det blir till störst nytta för andra. Notera att ordet *nyttigt* har grundbetydelsen *bära tillsammans, bidra, samla ihop*. Det som inte är nyttigt är alltså sådant som *inte* bär, *inte* bidrar och istället skingrar.

   1.4. Notera att uttrycket *allt är tillåtet* betraktas av många bibelutläggare som ett citat från Korint (eller någon annanstans i närheten) där vissa av de som tillhörde församlingen hade övertolkat den frihet Kristus hade kallat dem till. Paulus skriver t.ex. i Galaterbrevet 5:1: *Till denna frihet har Kristus gjort oss fria. Stå därför fasta och låt er inte på nytt tvingas in under slavoket.* Detta handlar ju om skillnaderna mellan gamla och nya förbundet, och att vissa hedningar ville gå tillbaka och leva enligt Mose lag, omskära sig, etc, dvs konvertera till judendomen igen. Detta var Paulus emot. Men så fanns det åter andra som så betonade friheten i Kristus att de fullständigt släppte alla hämningar: *den kristne lyder inte under några lagar alls, så därför är allt tillåtet*. Hur vi lever har ingen betydelse, vi är ju fria i Kristus[3]. Det är detta Paulus går emot. Den kristne har stor frihet, men inte frihet att leva i synd. Guds frälsning och hans välsignelser skall förvaltas med effektivitet till största möjliga nytta, och då går det inte att bete sig hursomhelst. Mycket är tillåtet för en kristen, men allt är inte bra, endast det som blir till nytta. Allt som är onyttigt blir i någon mening synd eller avgudadyrkan.

---

[3] Vilket stort missförstånd detta var och är framgår av följande påpekande: Israels heliga Skrifter innehåller 613 bud. De som räknat antalet befallningar i NT – vad kristna *skall göra* och *inte skall göra* – har fått ihop c:a 1050 stycken. De som tror att den kristna friheten innebär laglöshet tar fel, och Jesus själv påpekade detta många gånger med i skarpa ordalag (Matt 7:21-23).

2. **Allt är tillåtet för mig, men jag skall inte låta något ta makten över mig**. Här handlar det om hur vi maximerar nyttan av Guds välsignelser våra egna liv. Huvudpoängen är att den kristna friheten är stor, men ingenting (annat är Herren själv) får ha makten i våra liv. Paulus tar två exempel, det första är något lovligt och gäller förhållande mellan magen och mat. Det andra gäller något som inte är lovligt och gäller den kristnes förhållande till otukt.

   2.1. Det lovliga: *Maten är till för magen och magen för maten, och båda skall Gud göra slut på*. Maten är lovlig därför att magen är till för att smälta den, och Gud har gett oss maten som en välsignelse, och magen för att kunna tillgodogöra oss den. *Men maten får inte ta makten över oss*. Därför ska vi ju inte heller äta mer än vi behöver, och inte heller mindre än vi behöver, båda sakerna är skadliga. Utvidgat till andra lovliga områden: TV, mobiltelefonen, datorn, träning, resor, ägodelar, karriären, etc, är sådant som i en rätt mängd och på rätt sätt *kan* vara gott, men *inget av det får ta makten över oss*, vare sig i våra tankar eller i vårt sätt att leva. Många av dessa ting kan då störa eller förstöra vår hälsa, vår tid, våra relationer, vår ekonomi, Guds välsignelser. Och Gud har tänkt att allt det är sånt som vi skall förvalta på det bästa sättet fram till den dag då *Gud gör slut på det*. Ingen av oss får ta med sig vare sig maten, sommarstugan, mobiltelefonen eller bilen till den eviga världen. Men Gud får vi ta med oss! Därför ska vi ha ett rätt förhållande till dessa saker i denna världen så att de *inte* tar makten över oss och gör att Guds välsignelser inte blir till nytta.

   2.2. Det olovliga: *Kroppen är inte till för otukt utan för Herren, och Herren för kroppen*. Otukt[4], och andra saker som Gud förbjudit i sin lag, är inte ens lovligt och ska inte förekomma alls bland människor som bekänner sig till kristen tro. Motiveringen är tydlig: *Vet ni inte att er kropp är ett tempel för den helige Ande, som bor i er och som ni har fått av Gud, och att ni inte tillhör er själva?* Och: *Vet ni inte att era kroppar är Kristi lemmar?* Om ett alltför snålt eller för generöst användande av lovliga resurser utgör en fara, så är detta värre då det är likställt med att Guds tempel skändas. Därför: *Fly bort från otukten! All annan synd som en människa begår är utanför kroppen, men den otuktige*

[4] Grek *porneia* handlar om sexuella relationer i otillåtna led, såsom utomäktenskapligt sex, onaturliga sexuella förbindelser och otrohet/äktenskapsbrott. *Porneia* är ett ganska brett ord, och exakt vad som avses beror på sammanhanget. I det aktuella sammanhanget belyser Paulus särskilt det utbredda bruket av prostituerade bland antikens män, och menar att det är uteslutet att sådant förekommer bland kristna.

syndar mot sin egen kropp. Om ett alltför snålt eller för generöst användande av lovliga resurser gör att den goda säden växer dåligt på åkern och bär för lite frukt, så är detta likställt med att åkern endast bär *törnen och tistlar* och då *är den värdelös, och förbannelsen är inte långt borta*. Detta finns alltså sådant som vi skall hålla oss borta från så att vi inte slösar bort vår frälsning och gör att Guds välsignelser inte blir till nytta för oss.

3. **Allt är tillåtet, men allt bygger inte upp**. Här handlar det om hur vi maximerar nyttan av Guds välsignelser för andra människor: *Ingen skall söka sitt eget bästa, utan var och en den andres*. Fokus skiftas från mig själv till andras bästa, och återigen tar Paulus ett exempel från korintiernas vardag: frågan om man får äta kött eller inte[5].

   3.1. På den här tiden slaktades nämligen mycket boskap i avgudatemplen och köttet välsignades där av avgudaprästerna innan köttet sedan såldes på torgen. I den antika offerkulten ingick tanken på att man fick en slags mystisk gemenskap med avguden när man åt av köttet som slaktats i dennes tempel. De hednakristna hade svårt att släppa den tanken när de blev omvända och undrade om de kunde äta köttet utan att synda, vilket avhandlas flera ggr i NT (särskilt i 1 Kor 8:1-13). Paulus beskriver så två situationer, en situation där köttet är lovligt att äta, och en där det inte är lovligt. Fokus här är alltså hur andra berörs av vad vi gör, och hur vi kan maximera Guds välsignelser för andras bästa.

   3.2. Det lovliga: *Ät allt som säljs på torget utan att för samvetets skull ställa någon fråga. Ty jorden och allt som uppfyller den tillhör Herren*. Så länge det inte är alldeles uppenbart att din frihet skadar ditt eget eller någon annans samvete, så kör på! Ska du köpa kött, eller handla något annat, resa någonstans, byta jobb, ställ inga *onödiga* frågor om sakförhållandena kring dessa ting. *Det finns ingenting i världen som är orent i sig självt* (Rom 14:14), för allt tillhör ändå Herren. Paulus fortsätter därför: *Om någon av dem som inte tror bjuder hem er och ni vill gå, ät då allt som sätts fram åt er, utan att för samvetets skull ställa någon fråga*. Vad ni än tar del av här i världen, så länge ni inte

[5] Till min förvåning måste jag konstatera att den frågan blivit aktuell igen idag, numera från ett ideologiskt och kanske t.o.m. halvt pseudo-religiöst håll. Dels är det omoraliskt att döda djur för köttets skull, enligt djurrättsaktivisterna. Och dels är det omoraliskt att äta kött för klimatets skull, enligt klimataktivisterna. Båda representerar en återkomst av en sorts tro på ”frälsning genom laggärningar”, något som NT vänder sig mot med kraft och kallar det onda andars läror (1 Tim 4:1-5, jfr Kol 2:20-22). Tyvärr sipprar sådana tankar in även bland människor som bekänner sig som kristna. Men det är fortfarande onda andars läror. Från förbundet med Noa gav Gud oss nämligen rätt att äta kött, och det är en ordning som inte skall ändras förrän Gud skapar nya himlar och en ny jord — Jesus åt nämligen fisk efter sin uppståndelse! (Luk 24:42-43).

vet om något missförhållande kring det och ingen annan säger något, så var fria ifråga om …*sådant som är bestämt att användas och förbrukas*… (Kol 2:22) *Det finns ingen fördömelse för den som är i Kristus* (Rom 8:1). Att leva sitt liv i den kristna friheten är ett gott vittnesbörd om att man är fri från fruktan, och det gör att Guds välsignelser maximeras i andra människor liv när de ser hur tacksam du är för Guds gåvor. *Ty allt som Gud har skapat är gott, och inget är förkastligt när det tas emot med tacksägelse. Det helgas genom Guds ord och bön.* (1 Tim 4:4-5)

3.3. Det olovliga: *Men om någon skulle säga till er: "Det här är kött från avgudaoffer", så avstå från att äta av hänsyn till honom som sade det, och för samvetets skull*. Här blir plötsligt den lovliga situationen olovlig, inte på grund av att ”köttet”, eller vad det nu kan representera, blev orent, utan på grund av vilka signaler den kristne sänder ut till omgivningen — troende som icke troende — genom att äta av det som alldeles uppenbart gör att denne i andras ögon medvetet deltar i avgudakulten. Det samvete som det talas om här är nämligen inte vårt eget — det ska ju vara rent från vårt dop (Hebr 10:22, 1 Petr 3:21) — utan den andres samvete: *Jag menar då inte ditt eget samvete utan den andres. Varför skall min frihet dömas av en annans samvete? Om jag för min del äter med tacksamhet, varför skall jag då hånas för något som jag tackar Gud för?* Jo, förklaringen är att om en kristen inte vill avstå från det som *andra* betraktar som uppenbar avgudadyrkan, varför skall de själva då avstå från det? Om vi i vår frihet kan unna oss både det ena och andra, varför skall då någon annan omvända sig? Paulus skriver tidigare: *Men se till att denna er frihet inte blir till fall för de svaga. Ty om någon får se, hur du som har kunskap ligger till bords i ett avgudatempel, blir inte då den som har ett svagt samvete 'uppbyggd', så att han äter av det kött som offrats åt avgudarna? Genom din kunskap går den svage förlorad, din broder, som Kristus har dött för.* (1 Kor 8:9-11) Genom att visa känslighet för hur andra uppfattar våra handlingar, kan vi maximera nyttan av Guds välsignelser hos dem också. Och ibland handlar det helt enkelt om att vi får *avstå* vår egen frihet: *Om ni äter eller dricker eller vad ni än gör, så gör allt till Guds ära. Väck inte anstöt vare sig hos judar eller greker eller i Guds församling.* Och tidigare: *Alltså, om maten blir till fall för min broder, skall jag aldrig någonsin äta kött, så att jag inte blir orsak till min broders fall.* (1 Kor 8:13) Några illustrerande exempel:

3.3.1. En nära vän till mig köper alltid Expressen på semestern för korsordens skull, men en sommar då vi semestrade tillsammans kom

vederbörande tillbaka från affären utan någon tidning. Förklaringen var att löpsedeln och förstasidan innehöll sådant som var djupt anstötligt. Han sade: ”Folk kan ju tro att jag köper tidningen för att läsa den där smörjan, även om det endast är korsorden jag är intresserad av”.

3.3.2. Jag har skrivit i ett annat sammanhang följande kring den relaterade texten i 1 Kor 8:6-13: *Jag närmar mig den här texten med ett minne från den tid då jag studerade i Göteborg och en studiekamrat tog med mig och några andra på en för mig hittills okänd restaurang. När vi väl kom in där, visade det sig vara en enklare matservering som drevs av någon slags religiös sekt som påminde om Hare Krishna och de tillhörande "munkarna" stod och serverade mat som de (vad jag förstod) hade välsignat, och jag kände instinktivt: "jag kan inte äta den här maten som välsignats av en religion som jag är motståndare till, särskilt inte inför mina kurskamrater", så jag avböjde med hänvisning till min kristna tro och gav mig ut på stan för att skaffa något annat att äta. Varken nu eller då trodde jag att det skulle skada mig andligt att äta maten, men jag kunde inte äta den och därigenom göra mig delaktig i den verksamhet som låg bakom matserveringen.*

3.3.3. När vi bodde i Umeå för många år sedan lärde jag känna en same som blivit frälst. På grund av något som hade med hans bakgrund at göra hade han oerhört svårt för blodmat, och tyckte inte att kristna skulle äta blodmat alls[6]. Jag älskar blodpudding med fläsk och lingonsylt, men sedan den dagen äter jag inte längre blodmat. Inte för att det skulle skada mig, men det skulle såra min broders samvete.

Avslutning

Gud är alltså i all sin frikostighet väldigt mån om att vara effektiv med sina välsignelser och att allt Han gör skall bli till maximal nytta för oss och andra människor. Vi har sett att vår kristna frihet är stor, men att den har begränsningar *för* att Guds välsignelser och Hans frälsning skall få maximal nyttoeffekt i våra liv. Först har vi sett att ifråga om oss själva så finns det saker som är lovliga, men som ändå inte får ta makten över oss, och sedan finns det saker som är olovliga. Sedan har vi sett att ifråga om andra människor så uppmanas vi att begränsa vår frihet i situationer då vi riskerar att väcka anstöt hos dem. Allt för att vi likt Paulus skall *foga oss efter alla och söka inte vårt eget bästa utan de mångas, att de skall bli frälsta*.

[6] Detta har ett visst bibelstöd i NT, se t.ex. Apg 15:20,29.